

ULUSLARARASI SOSYAL ARAŞTIRMALAR DERGİSİ THE JOURNAL OF INTERNATIONAL SOCIAL RESEARCH

Cilt: 12 Sayı: 66 Ekim 2019
www.sosyalarastirmalar.com
Issn: 1307-9581



Volume: 12 Issue: 66 October 2019
www.sosyalarastirmalar.com
Issn: 1307-9581

Doi Number: <http://dx.doi.org/10.17719/jisr.2019.3654>

SOSYAL HİZMET BAKIŞ AÇISIYLA TOPLUMSAL CİNSİYET EŞİTLİĞİ VE SÜRDÜRÜLEBİLİR KALKINMANIN DEĞERLENDİRİLMESİ

EVALUATING THE GENDER EQUALITY AND SUSTAINABLE DEVELOPMENT IN THE CONTEXT OF SOCIAL WORK

Erdiñç KALAYCI*

Öz

Ülkelerin gelişmişliği hangi düzeyde olursa olsun toplumsal cinsiyet eşitsizliği her ülkede farklı şekillerde rastlanabilen bir durumdur. Her ülke kendi içinde ya da uluslararası katılımlarda bu eşitsizliği önemine vurgu yapmakta ve giderilmesi için önlemlerin ve çalışmaların yapılması gerektiğini vurgulamaktadır. Ancak çoğu ülke uygulamada bu konu ile ilgili yetersiz kaldıkları görülmektedir. Temelinde insan hakları ve sosyal adalet bileşenlerine sahip olan sosyal hizmet disiplinine sürdürülebilir kalkınmanın gerçekleştirilebilmesi için önemli roller düşmektedir.

Toplumsal cinsiyet yaşamın birçok alanında kadın ve erkek cinsiyetine yüklenen roller bütünüdür. Bireyler bu rollerden ötürü yaşamlarında cinsiyete bağlı olarak eşitsizlikler ile karşı karşıya kalabilmektedir. Toplumsal cinsiyet eşitsizliği ile mücadele eden birincil meslek gruplarından biri olan sosyal hizmetin sürdürülebilir kalkınma hedefleri yolunda önemi göz ardı edilmemelidir. Bu bağlamda, bu çalışmada sosyal hizmet bağlamında toplumsal cinsiyet eşitliği ve sürdürülebilir kalkınma ele alınacaktır.

Anahtar Kelimeler: Sürdürülebilir Kalkınma, Sosyal Hizmet, Toplumsal Cinsiyet Eşitsizliği.

Abstract

Regardless of the level of development of countries, gender inequality can be occurred in different ways in every country. Each country emphasizes the importance of this inequality within itself or international participation and emphasizes the need for measures and studies to be taken. The social work which has human rights and social justice components, has a significant role to play in achieving sustainable development.

Gender is a set of roles attributed to gender in many areas of life. Because of these roles, individuals may face gender inequalities in their lives. The importance of social work, one of the primary occupational groups dealing with gender inequality, on sustainable development goals should not be underestimated. In this context, gender equality and sustainable development will be discussed in the context of social work.

Keywords: Sustainable Development, Social Work, Gender Inequality.

1. GİRİŞ

Kalkınma kavramı, tüm insanların iyilik halini ekonomik, sosyal ve çevresel boyutları ile yükseltme amacı ile oluşmuştur. İyilik halinin yükseltilmesi, bireyin güçlendirilmesi ve refah seviyesinde yaşaması fikri kalkınma kavramının konuları içine girerken şüphesiz sosyal hizmet mesleği için de önemli fikirler olarak karşımıza çıkmaktadır. Dolayısıyla, kalkınma ve sosyal hizmet kavramlar birbiri ile doğrudan ilişkili olduğu

* Arş. Gör., Ankara Üniversitesi.



söylenbilir. Süreç itibari ile kalkınma kavramından sonra ortaya çıkmış sürdürülebilir kalkınma kavramı da doğrudan sosyal hizmet disiplini ile ilişkilidir.

Toplumsal cinsiyet eşitliği ise özellikle sosyal bilimler alanındaki çoğu disiplinin çalışma konuları ve alanına giren bir kavramdır. Sosyal hizmet disiplini de insan hakları ve sosyal adalet ilkelerini temel alan bir disiplin olduğundan bireyler arasındaki eşitliği savunan, her türlü eşitsizliğe karşı savunuculuk rolü üstlenen bir disiplindir. İşte tam da bu noktada dünyadaki bireyler arasındaki eşitsizliği önlemek için sürdürülebilir kalkınmanın 2030 hedefleri devreye girmektedir. Bu hedeflerden beşincisi toplumsal cinsiyet eşitsizliklerini önlemek olarak karşımıza çıkmaktadır.

Bu bağlamda, sosyal hizmet bakış açısıyla sürdürülebilir kalkınma ve toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin incelenmesi büyük bir önem taşımaktadır. Sosyal hizmet uzmanlarının bu süreç içindeki rolünün neler olabileceği ve sürdürülebilir kalkınma bakış açısıyla var olan toplumsal cinsiyet eşitsizliklerinin giderilmesinde sosyal hizmet uzmanlarının ne gibi faaliyetler yapabileceği konusu merak uyandıran bir konu olmaktadır. Bu çalışma; sosyal hizmet bağlamında toplumsal cinsiyet eşitliği ve sürdürülebilir kalkınmanın değerlendirilmesini amaçlamaktadır.

2. KAVRAMLAR

2.1. Sürdürülebilir Kalkınma Kavramı

Kalkınma, insanların iyilik hallerini artırma hedefi taşıya ve bu hedefe ulaşmak için etkileşim içinde olan bütün sistemlerin potansiyellerini artırmayı hedefleyen bir süreçtir (Özmete, 2010, 80). 1987 yılında Dünya Çevre ve Kalkınma Komisyonu'nun yayınladığı raporda sürdürülebilir kalkınma kavramı; "insanların mevcut ihtiyaçlarını, gelecek nesillerin ihtiyaçlarını karşılayabilecek kaynakların miktarını ve şeklini etkilemeden karşılaması" olarak tanımlanmaktadır (World Commission on Environment and Development, 1987). Bu raporda, kalkınmanın ortalama yaşam niteliğini azaltmama eğiliminde olduğu varsayılırsa sürdürülebilir olduğu ifade edilmektedir. Dolayısıyla bu ifadeden çıkabilecek en iyi sonuç, sürdürülebilir kalkınma kavramının kuşaklararası dayanışmanın en temel gerekliliklerden birisi olduğudur. Bu bağlamda, sürdürülebilir kalkınma kavramının kuşak içi ve kuşaklararası dayanışma ve adalet kavramları ile sağlanabilecek bir süreç olduğu ifade edilebilir. Kaynakların bugünkü neslin ihtiyaçlarını karşılarken aynı zamanda gelecek nesillerin ihtiyaçlarını giderebilen olanaklarını ellerinden almama vurgusu sürdürülebilir kalkınma kavramını en net bir şekilde özetlemektedir.

Sürdürülebilir kalkınmanın, kavram olarak tartışılmaya ve kullanılmaya başlandığı günden bu yana genellikle kabul edilen üç boyutu bulunmaktadır (Holmberg ve Sandbrook, 1992).

- **Ekonomik:** Ekonomik olarak sürdürülebilir bir sistem, mal ve hizmetleri süregelen esaslara dayanarak üretebilmeli; hükümet ve dış borçların yönetilebilirliğini sürdürebilmeli, tarımsal ve endüstriyel üretime zarar veren sektörel dengesizliklerden sakınmalıdır.

- **Çevresel:** Çevresel olarak sürdürülebilir bir sistem, kaynak temelini sabit tutmalı, yenilenebilir kaynak sistemlerinin ya da çevresel yatırım fonksiyonlarının istismarından kaçınmalı ve yenilemeyen kaynaklardan yalnızca yatırımlarla yerine yeterince konulmuş olanları tüketmelidir. Bu süreç, ekonomik kaynak olarak sınıflandırılmayan, biyolojik çeşitlilik, atmosferik denge ve diğer ekosistem işlevlerinin korunmasını da içermelidir.

- **Sosyal:** Sosyal olarak sürdürülebilir bir sistem, eşitlik dağılımını; sağlık ve eğitim, cinsiyet eşitliği, politik sorumluluk ile katılımı içeren sosyal hizmetlerin yeterli düzeyde gerçekleştirilmesini sağlamalıdır.

2.2. Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Kavramı

Toplumsal cinsiyet yaşamın birçok alanında kadın ve erkek cinsiyetinin temelinde bu iki cinsiyete atfedilen roller bütünüdür. Bir başka deyişle bireyin siyasi, sosyal, kültürel ve ekonomik yaşamlarında cinsiyet kalıplarına yüklemiş oldukları sosyal ve toplumsal anlamlardır. Bu bağlamda öncelikle cinsiyet ve toplumsal cinsiyet tanımları yapılarak var olan ikilemlerin ortadan kaldırılması faydalı olacaktır. İnsanların bir takım fiziksel ve biyolojik farklarının sonucu kadın ve erkek olmaları cinsiyet kavramını tanımlarken, toplumsal cinsiyet ise kadınların ve erkeklerin fiziksel ve biyolojik özelliklerinin ötesinde sahip oldukları cinsiyetlerinin toplumda oluşturmuş olduğu algı sonucu oluşan bir kavram olarak tanımlanabilir. Dolayısıyla bu algı sonucu oluşan ayırmadan dolayı kadın ve erkek bireyler arasında bir eşitsizlik durumu oluşmuştur.

Dünya Ekonomik Forumu tarafında ilk kez 2006 yılında yayımlanmaya başlanan "Küresel Cinsiyet Uçurumu Endeksi" kadınlar ve erkekler arasındaki ayrımı ekonomik katılımlara erişim ve fırsat, sağlık ve hayatta kalma, eğitime katılım ve politikaya katılım olarak dört kategoride değerlendirmektedir. Bu bağlamda Kasım 2017'de yayımlanan raporda, sağlık ve eğitim konusundaki eşitsizlik diğer yıllara oranla azalma görülürken, politik katılım konusundaki eşitsizlik ise yüksektir. Kadın ve erkek eşitsizliğinin en az



olduğu ülke İzlanda, en fazla olduğu ülke ise Yemen olmuştur. Endekse göre; 2016 yılı raporunda 130' unu sırada yer alan Türkiye, 2017 yılında ise 144 ülke arasından kendine 131'inci sırada yer bulabilmiştir (Dünya Ekonomik Forumu, 2017).

Kadına Karşı Her Türü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi de dahil insan haklarının korunması amacıyla hazırlanmış olan birçok uluslararası belgede belirtildiği gibi cinsiyet eşitliği vazgeçilemez ve devredilemez bir hak ve temel bir özgürlük alanıdır. Ayrıca günümüzde, toplumsal cinsiyet eşitliği kavramının sürdürülebilir kalkınma, barış ve güvenliğin sağlanması anlamında da önemli bir araç olduğu kabul edilmektedir. Toplumsal cinsiyet eşitliği kavramı ile işaret edilen her iki cinse eşit fırsatlar sunulması ve aralarındaki ilişkinin hak ve sorumluluklar çerçevesinde dengelenmesidir.

Toplumsal cinsiyet eşitliği kavramı ile kadınların ve erkeklerin birbirinden farklı olan algılarının, ilgilerinin, ihtiyaçlarının, toplumsal rollerinin, sorumluluklarının ve önceliklerinin tespit edilerek planlama ve karar süreçlerine eşit olarak yansıtılması savunulmaktadır. Diğer yandan ise nüfusun yarısını oluşturan kadınların üretime yönlendirilmesi savunulduğundan toplumsal cinsiyet eşitliğinin sürdürülebilir kalkınmanın ön koşulu olduğu söylenebilir.

3. TARİHSEL ÇERÇEVE

Toplumsal cinsiyet eşitliğinin sağlanması gerekliliği, kadının güçlenmesi ve kadının sürdürülebilir kalkınması için haklarının hayata geçirilmesi son on yılda giderek daha fazla kabul görmüştür. Bu tanıma, kadınların tam katılımı ve sürdürülebilir kalkınma için gerekli olan açıklamasında 1992'de kabul edilen Rio Çevre ve İş Dünyası Deklarasyonu'nun ilkeleri dahil olmak üzere bir dizi uluslararası norm ve anlaşmada açıkça görülebilmektedir.

Sürdürülebilir kalkınma konusundaki kadın hakları ve toplumsal cinsiyet eşitliği konusundaki söylem 1992 Birleşmiş Milletler (BM) Çevre ve Kalkınma Zirvesi'nden (yani Rio'da yapılan Dünya Zirvesi) ve 1990'lı yıllar boyunca yapılan BM kalkınma zirveleri dizisi üzerinden geliştiği görülmektedir. Rio Bildirgesi İlkesi (1992), "kadınların çevre yönetimi ve gelişiminde hayati bir role sahip olduğunu" vurgulamaktadır (Economic and Social Commission for Western Asia, 2015).

Sürdürülebilir kalkınma ve sürdürülebilir kalkınma konusundaki kadın haklarının ve toplumsal cinsiyet eşitliğinin gündemine öncülük eden temel ilkeler, 1992 yılında kurulmuş ve Rio + 10 - Johannesburg Zirvesi'nde (2002) ise geliştirilmiştir. 1990 yılından bu yana, kadın grupları, kadınların güçlendirilmesinin, ülkeler arasındaki eşitliği sağlamak için şart olduğunu vurgulamıştır (ESCWA, 2015).

Bu Zirveler (Bkz. Tablo 1), kadın seslerinin ve deneyimlerinin Birleşmiş Milletler dahil olmak üzere tüm alanlarda etki politikasını güçlendirmeye yönelik mücadele etmeye devam eden grupların ve eylemcilerin ağlarını harekete geçirmek için birleşim yerleri temsil etmektedir. Kadın grupları, BM'de rollerini 1985'ten başlamak üzere günümüze kadar devam etmiştir.

Kenya, Nairobi'deki Birleşmiş Milletler Kadınlar Üçüncü Dünya Konferansı'ndaki seferberlikleri, "Kadınların İyileştirilmesi için Nairobi İleriye Dönük Stratejiler" ile sonuçlanmıştır. Kadınlar, bölgesel ve küresel hazırlık konferansları düzenlemiş ve konferansın resmi belgelerinde ve diğerleri gelmek üzere daha güçlü cinsiyet dilini seçmek için lobicilik faaliyetleri yapmıştır.

1995'te Pekin'de düzenlenen BM Kadın Dostu Konferansı, kadın katılımını ve kadınların yetkilendirilmesine olan yenilenmiş küresel bir taahhüdü desteklemede büyük bir gelişme oldu. Pekin'de, çoğu Arap hükümeti de dahil olmak üzere 189 hükümet, "kadınlara eşit erişim" ve "tam katılım" iktidar yapıları ile "seçim sistemlerinin kadının siyasi temsilciliği üzerindeki farklı etkisini" gözden geçirme ve karar verme vaat etmiştir. Yetkililer, hükümetin her kademedeki kadının sayısını artırmak için "belirli hedefler" ve "tedbirler uygulama" sözü de vermiştir. Pekin'den sonra pek çok ülke kota sistemlerini uygulamaya koydu; bu da kentsel belediye meclisi memurları veya belediye başkanları seçilen kadın sayısının önemli bir artışa neden olmuştur (ESCWA, 2015). Tablo 1'de kadın haklarına ilişkin önemli tarihler gösterilmiştir.



Tablo 1. Kadın haklarına ilişkin küresel gündemdeki önemli konferanslar ve kilometre taşları

Konferans/Etkinlik	Gündem/Odak Konu
1946: Birleşmiş Milletler Ekonomik ve Sosyal Konseyi (ECOSOC), Kadının Statüsü Komisyonu'nu (CSW) kurdu.	Kadınların ve toplumsal cinsiyet eşitliğinin güçlendirilmesini sağlamak ve siyasi, ekonomik, sosyal ve eğitim alanlarında kadın haklarına ilişkin engeller hakkında Konseye tavsiyelerde bulunmak.
1975: Mexico City'de toplanan kadın statüsüyle ilgili ilk dünya konferansı.	Hükümetleri cinsiyet eşitliğini getiren, cinsiyet ayrımcılığını ortadan kaldıran ve kadınları kalkınma ve barış inşa etme sürecine entegre etmeye çağırarak ilk eylem planını kabul etti.
1980: Kopenhag'da toplanan kadın statüsüyle ilgili ikinci dünya konferansı.	İstihdam fırsatları, yeterli sağlık hizmetleri ve eğitim gibi alanlarda ihtiyaç duyulan özel eyleme odaklanılmıştır.
1985: Birleşmiş Milletler Kadınlar Konferansı, Kenya, Nairobi.	Toplumsal katılım ve siyasi katılım ve karar alma süreçlerinde eşitlik üzerine yoğunlaşmıştır. Konferans, kadınların sadece toplumsal cinsiyet eşitliği konusunda değil, tüm alanlarda tartışmalara katılmalarının gerekliliğini kabul edilmiştir. Konferans, Nairobi Kadının İlerletilmesi İçin İleriye Dönük Stratejiler ile sonuçlanmıştır.
1992: Dünya Zirvesi	Gündem 21'de "Kadınların Sürdürülebilir ve Adil Olumlu Gelişime Doğru Küresel Eylem" başlıklı 24. bölüm dahil edildi.
1995: Pekin'deki Dördüncü Kadın Konferansı	Pekin'in Eylem Planını oybirliğiyle kabul eden ve kadınların ilerletilmesinde engeller oluşturan 12 önemli sorunu özetleyen ve hükümetlerin, Birleşmiş Milletlerin ve sivil toplum örgütlerinin kadının insan haklarını gerçek haline getirmesi için atması gereken bir dizi eylem belirlendi.
Pekin Gözden Geçirme Konferansları: +5 (2000) +10 (2005) +15 (2010).	5 yıllık gözden geçirme, Pekin taahhütlerini uygulamak için bir siyasi deklarasyon ve daha ileri eylemler ve girişimler sonuçlanmıştır. 10 yıllık gözden geçirme, Pekin Deklarasyonu ve Eylem Platformunun tam ve etkili bir şekilde uygulanmasının Binyıl Bildirgesi'nde yer alanlar da dahil olmak üzere uluslararası kabul görmüş kalkınma hedeflerine ulaşılması için şart olduğunu vurgulayan bir deklarasyon kabul edilmiştir. 15 yıllık gözden geçirme, cinsiyet eşitliği yolunda ilerlemeyi memnuniyetle karşılayan ve Pekin Bildirgesinin ve Eylem Platformunun tam ve hızlandırılmış uygulanmasını sağlamak için daha fazla adım atılmasını taahhüt eden bir bildiregyi kabul edilmiştir.
2000: Binyıl Zirvesi ve Binyıl Kalkınma Hedeflerinin kabulü	Binyıl Kalkınma Hedefleri'nin 'Cinsiyet Eşitliği ve Kadınların Güçlendirilmesi' başlıklı 3.maddesinin kabulü.
Rio + 20 Zirvesi (2012)	Rio + 20 sonuç belgesi şunları içermektedir: "Toplumsal cinsiyet eşitliği ve kadınların etkin katılımı sürdürülebilir kalkınmanın her alanında etkin bir eylem için önemlidir". Buna ek olarak, "kadınların yaşamsal rolü ve sürdürülebilir kalkınmanın her alanında tam ve eşit katılım ve liderlik gereksinimi" konusunu tekrarlanmıştır.

Rio + 20 Zirvesi, cinsiyet eşitliği tartışmalarını sürdürülebilir kalkınmanın ekonomik, sosyal ve çevresel politikalar olarak üç temel direği üzerine yeniden odaklanmıştır. Zirve, devletin rolünü ele alan tartışmalar ve aktif politika müdahalelerinin önemini sürdürülebilir kalkınmaya yönelik dinamik bir yaklaşımın ana unsurları olarak yeniden ortaya çıktığı bir dönemde yapılmıştır. Rio + 20 Zirvesi'nde kadınların her alanda eşit bir katılımının olması gerektiği vurgulanmış ve bu dur sağlanırsa sürdürülebilir kalkınma boyutlarını gerçekleştirilebileceği ifade edilmiştir (ESCWA, 2015).

Akyüz (2013), toplumsal cinsiyet eşitliği ve kadın hakları sorunları, küresel ekonomik sistemin ilerletilmesi ve geliştirilmesi için temel konularda birisi olması gerektiğini vurgulamıştır. Ekonomik büyümenin kadınların ekonomik olarak güçlenmesine yönelik alanlara otomatik olarak sıçrayacağı varsayımını ortaya koymayı esas olacağını ve kadınlar için ne tür büyüme politikalarının iyi olduğuna, kadın istihdamı ve kadınların ekonomik ve sosyal haklarına ilişkin ilerlemelere daha yakından bakmayı gerektirdiğini ifade etmiştir.

Kadınların haklarını güçlendirmek ve uygulamak için katkıda bulunacak politikaları aktif olarak araştırmak önemlidir ve ayrımcılığı bugün yasa ve uygulama ile telafi etmek için gerekli olan toplumsal cinsiyete dayalı pozitif ayrımcılık önlemleri ve yasaları açıkça görülmektedir.

4. TOPLUMSAL CİNSİYET EŞİTLİĞİ VE SÜRDÜRÜLEBİLİR KALKINMA İLİŞKİSİ

Cinsiyet eşitsizliği, finansal kaynaklara, üretim kaynaklara erişim ve ulaşımda, pazarlama hizmetlerine erişim ve bunlara hakim olma süreçlerinde, tarım sektöründe yeni teknolojilere sahip olma ve bunları elde



etme sürecinde kredi imkanlarından faydalanma gibi çok çeşitli durumlarda kendin göstermektedir (UNDP, 2012).

Ayrıca, kadınlar özellikle kırsal kesimdeki kurum ve kuruluşlarda yeterince temsil edilmemekte ve hakların ulaşım konusunda yeterli düzeyde bilgili değillerdir. Bu, onların karar verme sürecinde eşit söz sahibi olmalarını ve temsil yeteneklerini azalmasına neden olmaktadır (Hamdy ve ark., 2010, 216).

Birleşmiş Milletler Çevre ve Kalkınma Konferansı'nda (UNCED 1992), çevresel sürdürülebilirliğin sağlanması için kadınların her seviyede karar alma sürecine dahil olması gerektiğine karar verilmiştir. Böyle bir karar alma sürecinin altında yatan ikin önemli neden bulunmaktadır. İlk olarak; kadınların çevrenin olumsuz etkilerinden erkekler nazaran daha fazla etkilenmeleridir. İkincisi ise; kadınların genel olarak içinde bulunduğu sistemin gıda rolünü üstlenen, ailesinin yemek yapma görevini alan kişiler olduğu için çevre hakkında daha fazla bilgiye sahip olduğu düşünülmektedir. Dolayısıyla bu iki sebepten ötürü söz konusu konferansta kadınların önemi vurgulanmıştır. Buna ek olarak, Mellor (1992), kadınların ailenin beslenmesi, giyimi, ev temizliği ve aile sağlığının korunması gibi günlük rutin zorunluluklar ile baş etme ve çözüm üretme sürecinde çevre ile daha fazla temas halinde olduğunu vurgulamıştır.

Bilindiği üzere sürdürülebilir kalkınmanın ekonomik, sosyal ve çevresel olmak üzere üç boyutu bulunmaktadır. Tarihte çoğu zaman kadınlar erkekleri le eşit bir anlayış görememiş ve genellikle yaptığı ya da yapabileceği görevler göz ardı edilmiştir. Fakat kadınlara erkekler verilen imkanlar verilmiş olsa büyük bir grubun temsiliyetinin doğrudan artacağı öngörülmektedir. Bu bağlamda kadınlar da ekeler gibi üç boyutlu sürdürülebilir kalkınma anlayışının her alanında bulunması gerekmektedir. Bu anlayışa ek olarak yapılan çevre konferanslarının çoğunda, sürdürülebilir kalkınmanın kadın katılımı olmaksızın sağlanmayacağı düşünülmektedir. Çünkü, kadınlar, erkekler göre daha yoksul ve sosyo-ekonomik statüleri nedeniyle çevresel hassasiyete daha duyarlı olmaya yatkın durumda olmaktadır (Buckingham-Hatfield, 2002, 228).

Cinsiyet ve sürdürülebilir kalkınma ile ilgili araştırmalar özellikle cinsiyet eşitsizliğinin gelişmekte olan ve az gelişmiş ülkelerde sürdürülebilir kalkınmanın sağlanmasının önündeki en büyük engel olarak görülmektedir (Kabeer, 2003; Jackson and Jones, 1997, 45).

Denton (2002), gelişmekte olan dünyadaki yoksulluk eşliğinin altında yaşayan 1,3 milyar insanın yüzde yetmişinin kadın olduğunu ifade etmektedir. Böyle büyük bir nüfus grubunun her anlamda yükselmesi ve iyilik halinin artırılması sağlanmadan sürdürülebilir kalkınmanın tam anlamı ile gerçekleştirilebilmesi pek mümkün görünmemektedir.

Sürdürülebilir kalkınmanın sürdürülebilir olmaması ile cinsiyet eşitsizliğinin sebepleri ve altta yatan itici güçleri birbiri ile iç içe geçmiş durumdadır. Neumayer ve Plümper (2007, 553), kadınların genellikle ekonomik, sosyal ve çevresel etkilerden ve bu etkilerin yaratmış olduğu stres faktörlerinden olumsuz olarak etkilenmekte olduğundan dolayı sürdürülebilir kalkınmanın sağlanamadığını belirtmiş ve bu sürecin toplumsal cinsiyet eşitsizliklerine odaklanılırsa daha kolay aşılabileceğini ifade etmektedir.

Toplumsal cinsiyet eşitliği ve ekonomik, sosyal ve çevresel sürdürülebilirlik arasında gün geçtikçe artan bir sinerji ve bu sinerji ile birlikte görülmekte olan çalışmalar mevcuttur. Chattopadhyay ve Duflo (2004, 1415), kadınların kamu yönetiminin daha fazla ses ve katılımları olduğunda, kamu kaynaklarının, çocuk sağlığı, beslenme ve istihdama erişim dahil olmak üzere insani gelişimi esas alan önceliklere ayrılabilmesini belirtmektedir. Birleşmiş Milletler Gıda ve Tarım Örgütü (2011) tarafından ise kadınların tarımsal varlıklara ve üretken kaynaklara erişimi ve bunları kontrol etmesini sağlamanın gıda güvenliği ve sürdürülebilir geçim kaynaklarını sağlamak için önemli olduğunu ifade edilmiştir.

5. SOSYAL HİZMET BAĞLAMI

İnsan hakları ve sosyal adalet ilkelerini temel alan sosyal değişimi destekleyen, insanların iyilik durumunun geliştirilmesi için insan ilişkilerinde problem çözmeyi, güçlendirmeyi ve özgürleştirmeyi amaçlayan bunun için insan davranışına ve sosyal sistemlere ilişkin teorilerden yararlanarak insanların çevreleriyle etkileşim noktalarına müdahale eden bir meslek olarak sosyal hizmet; kadın, çocuk, yaşlı, engelli, mülteci, sığınmacı, evsizler ve yoksullar gibi birçok müracaatçı grubu ile çalışmaktadır.

Dolayısıyla temelinde insan hakları ve sosyal adalet bileşenlerinin olduğu bir disiplinde, toplumda bireylere yönelik yapılan baskı, önyargı, ayrımcı tutum, ötekileştirme gibi durumlarda sosyal hizmet disiplininin ve meslek elemanlarının rol ve sorumlulukları önemlidir.

Toplumsal cinsiyet eşitliği ile ilgili belli alanlarda olumlu yönlerde gelişmeler olmasına rağmen halen çok ciddi sorunlar da bulunmaktadır. Bahsedilen bu sorunlar genel olarak çok ciddi sosyal sorunları da beraberinde getirmektedir. Bu sorunlar ile ilgilenecek birincil meslek grubu olan sosyal hizmetin toplumsal cinsiyet eşitliğinin sağlanması konusunda önemi çok büyüktür.



5.1. Toplumsal Cinsiyet Eşitsizliğinin Meydana Getirdiği Bazı Küresel Sosyal Sorunlar ve Sosyal Hizmet Bakış Açısı

Toplumsal cinsiyet eşitsizliklerinin bir sonucu olarak tüm Dünya'da yaşanmış olan ve sosyal hizmet disiplini ce yakından ilgilendiren birtakım sosyal sorunlar bulunmaktadır. Bu sosyal sorunlar doğrudan sosyal hizmetin alanına girerken aynı zamanda sürdürülebilir kalkınma sürecini de olumsuz etkilemektedir. Bu sorunlardan en önemlileri tartışılacak sosyal hizmet uzmanının yapması gereken rol ve sorumluluklar ifade edilecektir.

5.2. Gebelikte Anne Ölümleri ve Sağlık Eşitsizlikleri

İlk olarak, anne ölüm oranını son çeyrek yüzyılda azalmasına, her yıl 60 yaşın altında yaklaşık 2,34 milyon kadın hayatını kaybetmektedir ve bunların 1.2 milyonu hamilelik sürecinde ölmektedir (World Bank, 2012). Bu verilere daha yakından baktığımızda doğumla ilgili komplikasyonlar nedeniyle gebelik sonlandırma sürecinde yılda yaklaşık 289.000 kadın hayatını kaybetmektedir (UN, 2015).

Bu ölümler doğrudan sağlıkta yaşanan eşitsizlikler sonucu oluşmaktadır. Sosyal hizmet uzmanları, hastalık durumuna karşı toplumsal bir tepki geliştirmeli, her insanın sosyal durumuyla ilgili olarak çalışırken aynı anda topluluktaki halk sağlığı önlemleriyle çalışarak kişinin çevresini iyileştirmek için uygulamalar gerçekleştirmelidir.

Sosyal hizmet uzmanları, kadınların sağlığa erişimlerini artırmak ve üreme çağındaki kadınlara yönelik şiddete son vermek için topluluk müdahalelerinin tasarlanması ve uygulanması ile uğraşmaktadır.

Sosyal hizmet uzmanlarının temel yetkinliklerinden biri, insan haklarını, sosyal ve ekonomik adaleti ilerletmektir. Sosyal hizmet uzmanları, farklı toplumsal ayrımcılık ve adaletsizlikleri analiz etmek ve anlamak üzere eğitim almaktadır. Sosyal hizmet uzmanlarının, ayrımcı sosyal normlar ve eşitsizlikler üzerine kurulu olan bu karmaşık sorunları anlamak, meydan okumak ve çözmek için sağlık profesyonelleriyle birlikte çalışmaları gerekmektedir. Herhangi bir ayrımcılık gözetmeksizin hizmetlere eşit erişim için savunuculuk becerilerine sahiplerdir. Üreme sağlığı ve kurumsal doğuma eşit erişimleri kolaylaştırmak için aileler ve topluluklarla birlikte çalışmalar yapmaları beklenmektedir.

5.4. Partner Şiddeti

Yakın zamana kadar, dünyadaki pek çok toplum, kadınlara karşı uygulanan eş ya da partner şiddetini özel bir mesele olarak görüyor ve kamuoyunda tartışmanın uygun olmadığını düşünüyorlardı (Hien, 2008, 178; Hussain ve Khan, 2008, 471; Mitra ve Singh, 2007, 1235).

Fakat şu anda çoğu ülkede partner şiddeti sosyal politika gündeminde olan bir konu haline gelmiştir. Dünya çapında üç kadından birinin hayatının bir noktasında partnerlerinden şiddet gördüğü bilinmektedir (Hussain ve Khan, 2008, 472).

Sosyal hizmet uzmanları, böyle bir deneyimine maruz kalma riskiyle karşı karşıya olan en savunmasız kadınları korumak için çalışmalıdır. Sosyal hizmet uzmanları, olası bir şiddetin erken belirlenmesinde kritik bir rol üstlenmelidir. Ayrıca, şiddeti önlemek ve azaltmak için müdahale etmeli ve kadın merkezli savunma çabalarına katılmalı, ev ziyaretleri yapmalı ve topluluklarda diğer paydaşları harekete geçirmelidir.

5.5. Çocuk Evlilikler

Dünya genelinde, çocuk evlilik oranları azalırken, 18 yaşın altındaki yaklaşık 14 milyon kız cinsel sağlık ve üreme sağlığını anlamaya başlamadan evli oldukları görülmektedir (UNFPA, 2012). Amerika Birleşik Devletleri'nde, kadın evliliklerinin yaklaşık % 8.9'u 18 yaşından önce gerçekleşmektedir (Le Strat ve ark., 2011). Güney Asya'nın bazı ülkelerinde, kızların % 50-70'inin bir kısmı 18 yaşından önce evlenmektedir (Hampton, 2010, 510; Nour, 2009, 1646; Pandey, 2017, 243).

Bu kızlar geleneğin bir parçası olarak evlenmekte ve birçoğu evlilik yapmak zorunda kalmaktadır (Kopelman, 2016; Sabbe ve ark., 2013).

Kız çocuklarının evliliğinin nasıl ve neden devam ederse etmediğine bakılmaksızın, çocuk evlilikler uygulaması kadınlar üzerinde olumsuz etkilere sebep olmaktadır.

Çocuk evliliklere maruz kan kadınlarda partner şiddeti ve gebelikte ölüm vakaları daha çok rastlanırken, aynı zamanda çocukluk, eğitim, entelektüel gelişim ve yaşam boyu maddi bağımsızlık kazanma fırsatı bulamamaktadırlar (Speizer & Pearson, 2011).

Küçük kızların çocukluklarını yaşamalarına izin verilmeye kadar cinsiyet eşitliğine ulaşmak zor olacaktır. Birçok ülke şimdi kız çocuklarının evliliğini yasaklayan ulusal kanunlara sahipken, kültürel uygulamalar bu yasaların uygulanmasını zorlaştırmaktadır ve bu nedenle küçük kızlar yasadışı olarak evlendirilmektedir (Pandey, 2017, 246).



Çocuk evliliğini bir sorun olarak kabul etmek, doğru yoldaki ilk adımdır. Sosyal hizmet uzmanları, yasal çağa erişene kadar kızların evliliğini erteleme kararlarını etkilemek için kızlar, erkekler, ebeveynleri ve çalıştığı bölgenin toplum liderleri ve toplum ile çalışmalar yapmalıdır.

Bahsedilen çalışmalar mikro bir planda ele alınacağı gibi içinde yaşadığı toplumun değerlerini, kültürlerini iyi bilmesi gereken sosyal hizmet uzmanlarının makro boyutta da değişim ajanı rolünü üstlenmeleri gerekmektedir.

5.6. Değişen Aile Yapılarına Uyum Politikaları Eksikliği

Kadınları çocuklarla güçlendirmek için yeni sosyal politikalar ve kurumsal yapılara ihtiyaç duyulmaktadır. Boşanma oranlarının artması, kadınların işgücüne katılımının ve mali bağımsızlığının artırılması ve doğumların evlilik dışı olarak sosyal olarak kabul görmesi gibi birçok faktöre bağlı olarak çocukları tek ebeveyn ile yetiştiren kadınlar artmıştır ve muhtemelen bu artış da devam edecektir (UN, 2015). ABD'de, dört çocuğun biri bekar bir annenin başında bulunduğu bir ailede yaşamaktadır McLanahan & Jencks, 2015).

Kadınların iyi ücret alan işlere ve eşit ücret karşılığında girmeleri engellendiği için, kadınlarla ilgilenen hane halkı çocukları için yoksulluk riski altındadır (UN, 2015).

Sosyal politikalar, değişen aile yapısının ve buna bağlı ihtiyaçların gerçeğini hala yakalamamıştır. Sosyal hizmet uzmanları, değişen aile yapısına daha iyi cevap verebilecek yeni sosyal politikaların tasarlanması ve geliştirilmesi için merkezi bir rol üstlenmeli ve makro sosyal hizmet becerileri ve uygulamalarını harekete geçirmelidir.

6. SONUÇ VE ÖNERİLER

Toplumsal cinsiyet eşitliği kendi başına temel bir kalkınma hedefi olup aynı zamanda ekonomik olarak akılcıdır. Daha geniş çaplı toplumsal cinsiyet eşitliği verimliliği artırabilir. Günümüzde kadınlar küresel iş gücünün yüzde 40'ını, dünyanın tarımsal iş gücünün yüzde 43'ünü ve dünyadaki üniversite öğrencilerinin yarısından fazlasını oluşturmaktadır. Üretim, kadınların becerileri ve yetenekleri daha bütünüyle kullanıldığı zaman artabileceği öngörülmektedir. Dolayısıyla bu öngörünün gerçekleşmesi durumu sürdürülebilir kalkınmayı da doğrudan etkileyeceği düşünülmektedir.

Toplumsal cinsiyet eşitliği kalkınma sonuçlarını sonraki nesil için geliştirebilir. *Gelecek nesil için gelişmiş kalkınma sonuçları*; kadınların hane halkı kaynakları üzerinde daha geniş çaplı kontrolü, harcama örüntülerini çocukların yararına değiştirerek ülkelerin gelişme, büyüme beklentilerini artırabilir. Toplumsal cinsiyet eşitliği; kurumlara daha fazla *temsiliyet* kazandırır. *Temsiliyeti daha yüksek karar alma süreci*; kadınların ekonomik, politik ve sosyal aktörler olarak güçlendirilmesi, politika seçimlerini değiştirebilir. Kurumlarda birbirinden farklı seslerin temsilcisi olmasını sağlar.

Sürdürülebilir kalkınma ekonomik, sosyal ve çevresel boyutları ile oluşmaktadır. Toplumsal cinsiyet eşitliği daha çok sosyal boyutu ile ilişkilendirilse de diğer boyutları ile olan durumu göz ardı edilmemelidir. Özellikle ekonomik boyutu ile olan ilişkisinin çözümü adına yapılacak düzenlemeler toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin sosyal boyutunu da çözmek için aracı olacaktır.

Dünya'da var olan toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin giderilmesi kısa vadeli bir planlama ile çözüme kavuşturulması imkansız görünmektedir. Eşitsizlik; önyargı, baskı ve ayrımcılık gibi faktörler ile oluşan bir kavramdır. Ve var olan bu eşitsizlik ancak eğitim ve eğitimin getirebileceği bilinçli bir nesilin devamı ile giderilebileceği düşünülmektedir. Toplumda var olan bireylerin okul öncesi dönemden başlayarak toplumsal cinsiyet eşitliğini öğrenerek gelişebilecek bir toplum ile ancak bu kalkınma hedefi gerçekleştirilebilir. Sosyal hizmet uzmanları da doğrudan bu eşitsizlikler ile mücadele eden meslek elemanıdır. Dolayısıyla onların da böyle bir eğitim ile gelişmeleri ve büyümeleri esastır.

Sürdürülebilir kalkınma hedeflerinden biri olan toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin giderilmesi için sosyal politikalar bağlamında yapılması gereken önemli adımların olması gerektiği düşünülmektedir. Makro boyutta müracaatçısı ile çalışan sosyal hizmet uzmanı toplumda var olan bu eşitsizliğin giderilmesi için politika yapıcılar ile işbirlikçi bir tutum içerisinde çalışmalıdır.

Toplumsal cinsiyet eşitsizliği ve buna benzer sorunlar toplumu direkt etkileyen temel sosyal sorunlardır. Eşitsizliğin herhangi bir çeşidi ile dünyaya gelen ve yetişen bir bireyin hayatının belli dönemlerinde bu eşitsizliğin etkilerine maruz kalabileceği göz ardı edilmemelidir. Cinsel istismar, çocuğa yönelik ihmal ve istismar, kadına yönelik şiddet gibi toplumu derinden etkileyen sorunların temeli bahsedilen bu eşitsizliklere dayanmaktadır. Dolayısıyla bu eşitsizliklerin çözümü en temelde eğitime dayanmaktadır. Ancak sürdürülebilir olabilmesi için eğitim tek başına yeterli olamayabilir. Sürdürülebilirliğin sağlanabilmesi sağlıklı bireylere ihtiyaç vardır. Sağlıklı bireylerin oluşabilmesi için sağlıklı yetişen çocuklara, sağlıklı çocukların yetişebilmesi için ise aynı şekilde yetişen ebeveynlere ihtiyaç



bulunmaktadır. Sorun, çözüm ve öneri bağlamında var olan duruma bu şekilde bir yaklaşım sergilenmesi ise sahada çalışan meslek elemanından politika yapıcılara kadar bütüncül, kolektif, sistemli ve uzun vadeli bir çalışma prensibi ile mümkün olabileceği düşünülmektedir.

KAYNAKÇA

- Buckingham-Hatfield, S. (2002). Gender Equality: A Prerequisite for Sustainable Development. *Geography*, S. 87(3), s. 227-233.
- Chattopadhyay, R., and E. Duflo (2004). Women as policy makers: evidence from a randomized policy experiment in India. *Econometrica*, S. 72(5), s. 1409-1443.
- Denton, D. Keith. (1994). *Enviro-management: How smart companies turn environmental costs into profits*. N.J.: Prentice Hall.
- Economic and Social Commission for Western Asia (ESCWA), (2015). *Women's Rights and Gender Equality for Sustainable Development: Discussing the Proposed SDGs within the Context of the Development Problematique in the Arab Region*.
- Global Gender Gap Report (2016). *World Economic Forum*. http://www3.weforum.org/docs/WEF_GGGR_2017.pdf. Erişim Tarihi: 10.10.2018.
- Hamdy, A., TrisorioLiuzzi, G.,Rosanna, Q. (2010). Gender and Sustainable Rural Development in Africa and Semi-Arid Regions of the Arab World. In: Abuzeid, A., Hamdy, A. (eds). *Gender and Water Ressources Management and Development*, s. 215-231.
- Hampton, T. (2010). Child marriage threatens girls' health. *Journal of the American Medical Association*, S. 304, s. 509-510.
- Holmberg, J.,Sandbrook, R. (1992). *Sustainable development: what is to be done* In: Making Development Sustainable (ed.J.Holmberg). International Institute for Environment and Development. USA.
- Hien, P. T. (2008). Sexual coercion within marriage in Quang Tri, Vietnam. *Culture, Health & Sexuality*, S. 10, s. 177-187.
- Hussain, R., & Khan, A. (2008). Women's perceptions and experiences of sexual violence in marital relationships and its effect on reproductive health. *Health Care for Women International*, S. 29, s. 468-483.
- Kabeer N. (2003). *Mainstreaming Gender in Poverty Eradication and the Millennium Development Goals*. Commonwealth Secretariat and IDRC: London and Ottawa.
- Kopelman, L. M. (2016). The forced marriage of minors: A neglected form of child abuse. *Journal of Law, Medicine & Ethics*, S. 44, s. 173-181.
- Le Strat, Y., Dubertret, C. ve Le Foll, B. (2011). Child marriage in the United States and its association with mental health in women. *Pediatrics*, S. 128, s. 524-530.
- McLanahan, S., & Jencks, C. (2015). Was Moynihan right?. *Education Next*, S. 15, s. 1-20.
- Mellor M. (1992). *Breaking the Boundaries*. Virago: London.
- Mitra, A., & Singh, P. (2007). Human capital attainment and gender empowerment: The Kerala paradox. *Social Science Quarterly*, S. 88, s. 1227-1242.
- Neumayer, E., and T. Plümper. (2007). The gendered nature of natural disasters: the impact of catastrophic events on the gender gap in life expectancy, 1981-2002. *Annals of the Association of American Geographers*, S. 97(3), s. 551-566.
- Nour, N. M. (2006). Health consequences of child marriage in Africa. *Emerging Infectious Diseases*, S. 12, s. 1644-1649.
- Özmete, E. (2010). Sosyal hizmette sürdürülebilir kalkınma anlayışı: Kavramsal analiz. *Aile ve Toplum Dergisi*, S. 11(6), s. 79-90.
- Pandey, S. (2017). Persistent nature of child marriage among women even when it is illegal: The case of Nepal. *Children and Youth Services Review*, S. 73, s. 242-247.
- Palmer-Jones, R., & Jackson, C. (1997). Work intensity, gender and sustainable development. *Food Policy*, S. 22(1), s. 39-62.
- Sabbe, A., Oulami, H., Zekraoui, W., Hikmat, H., Temmerman, M. ve Leye, E. (2013). Determinants of child and forced marriage in Morocco: Stakeholder perspectives on health, policies and human rights. *BMC International Health and Human Rights*, S.13, s. 43.
- Speizer, I. S., & Pearson, E. (2011). Association between early marriage and intimate partner violence in India: A focus on youth from Bihar and Rajasthan. *Journal of Interpersonal Violence*, S. 26, s. 1963-1981.
- UNDP (2012). *Africa Human Development Report 2012. Towards a Food Secure Future*. United Nations Development Programme.
- United Nations Children's Fund, and Central Institute for Fiscal Studies (ICEFI). (2011). Protecting the new harvest: an analysis of the cost of eradicating hunger in Guatemala 2012-2021. *Bulletin*, No. 4. Guatemala.
- United Nations. (2015). *The millennium development goals report*. http://www.un.org/millenniumgoals/2015_MDG_Report/pdf. Erişim Tarihi: 01.11.2017.
- Yilmaz Akyuz (2013). *Post-2015 Development Agenda and Sustainable Development*. South Centre, available at: http://www.southcentre.int/wp-content/uploads/2013/10/Post-2015-and-SDGs-Perspectives-of-the-South-Centrer1_EN.pdf. Erişim Tarihi: 15.11.2017.
- Women and Sustainable Development Goals*. <http://www.cpahq.org/cpahq/cpadocs/2322UN%20Women%20Analysis%20on%20Women%20and%20SDGs.pdf>. Erişim Tarihi: 20.11.2017.
- World Bank. (2012). *World development report 2012: Gender equality and development*. Washington DC: Author.
- World Commission on Environment and Development (1987). Our Common Future*.